

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Харків
2020**

Редакційна колегія:

Головний редактор – Бойчук Юрій Дмитрович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Заступник головного редактора – Маркіна Тетяна Юріївна, доктор біологічних наук, професор, декан природничого факультету

Відповідальний секретар – Перетяга Людмила Євгенівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Члени редакційної колегії:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри спеціальної педагогіки, академік Національної академії педагогічних наук України

Галій Алла Іванівна, кандидат біологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Голуб Наталія Михайлівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Гордієнко Ірина Вікторівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Дрозик Людмила Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Золотоверх Владлена Віталіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Казачінер Олена Семенівна, доктор педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Коваленко Вікторія Євгенівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Орлов Андрій Валерійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Пашинський Павло Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології та спеціальної психології

Сінопальнікова Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Туренко Наталія Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Щербак Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології

Рекомендовано редакційно-видавничим відділом Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол №7 від 19.11.2020 р.

А 43

Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти / За загальною редакцією Бойчука Ю.Д. – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. – 376 с.

Збірник містить наукові праці, які присвячені висвітленню проблеми організації комплексного психолого-педагогічного супроводу інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. Розглянуто широке коло нагальних питань, пов'язаних з організацією інклюзивного освітнього середовища, наданням освітніх та корекційно-розвиткових послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Мураховська І. В. Корекційна робота з формування зв'язного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення III рівня.....	243
М'яснікова Г.В. Науково-методичне підґрунтя використання ігор в роботі по формуванню лексико-граматичної системи мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня.....	247
Нікітіна О.Є. Педагогічна корекція для подолання тривожності у дітей із заїканням.....	254
Ніханкіна О.В. Використання прийомів візуальної підтримки у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.....	259
Окорокова Т.Р. Морально-збагачені виховні ситуації, як засіб соціальної реабілітації учнів з інтелектуальною недостатністю.....	264
Переверзєва І. Г. Формування мотиваційної готовності до навчання дітей із ЗПР.....	270
Петренко Г.В. Методологія та перспективи використання проектної технології на уроках природничого циклу та в позаурочний час в учнів з порушеннями зору.....	278
Полежаса О.І. Виховна робота з дітьми з порушеннями зору у сучасних умовах (з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради).....	284
Примаченко О.А. Особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями.....	290
Пуляєва Д.О. Розвиток мовлення засобами альтернативної комунікації у дітей з розладами аутичного спектру в процесі соціальної адаптації через реалізацію іноваційних реабілітаційних та корекційно-педагогічних технологій в системі спеціальної та інклюзивної освіти.....	294
Сердюченко Т.С. Арт-терапія, як засіб психологічної реабілітації сім'ї, яка виховує дитину з психофізичними порушеннями.....	300
Серебряннікова Є.П. Методики та прийоми подолання дисграфії та дислексії у дітей молодшого шкільного віку.....	307
Сидоренко О.В. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна.....	311
Сидоровська І.А. Особливості соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ.....	315
Сороченко К.А. Формування мовлення дітей дошкільного віку зі зниженим слухом.....	320
Тарасюк А.І. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із сенсорною алалією.....	324
Тугай С.Ю. Ключові аспекти логопедичного обстеження молодших школярів з РАС.....	329
Туріщева Л.В. Корекція мислення учнів із затримкою психічного розвитку у процесі конструювання.....	334
Филипова П.С. До питання активізації мовлення у дітей з моторною алалією.....	338

Полежака О.І.

ВИХОВНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

(з досвіду роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради)

У статті викладений досвід організації виховної роботи у Комунальному закладі «Харківська спеціальна школа імені В.Г. Короленка» Харківської обласної ради, який є одним із провідних спеціальних закладів України, щодо освіти дітей з порушеннями зору.

Ключові слова: виховний процес, соціалізація дітей з порушеннями зору, діти з порушеннями зору, правове виховання.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань організації навчання та виховання учнів з порушеннями зору є сприяння інтеграції їх у суспільне життя завдяки їх медичній, соціальній і професійно-трудовай реабілітації, яка покликана забезпечити людині з порушеннями умови для професійної діяльності.

Мета статті: аналіз системи виховної роботи у Комунальному закладі «Харківська спеціальна школа ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради.

Виклад матеріалу дослідження. Навчально-виховний процес у комунальному закладі «Харківська спеціальна школа з імені В.Г.Короленка» Харківської обласної ради зорієнтовано на здібності, схильності, потреби і життєві плани кожного з вихованців. У закладі відбувається постійне своєчасне реагування на зміни, які спостерігаються в соціумі, створюються необхідні умови для реалізації варіативної освіти в межах спеціального закладу, здійснюється послідовність на всіх етапах навчання й розвитку учнів.

У закладі навчається 183 дитини із 10 областей України, які об'єднані у 19 класів та дві групи дошкільного підрозділу. Класи об'єднано у 19 виховательських груп.

На основі програм МОНУ та досвіду роботи педагогічним колективом навчального закладу реалізуються принципи, що сприяють різнобічному розвитку особистості, її соціальної реабілітації в умовах формування національної освіти та виховання.

Виховна робота в закладі спрямована на:

- формування особистісних рис громадян України, національної свідомості та самосвідомості учнів;
- формування високої мовної культури, досконале володіння українською мовою;
- виховання духовної культури особистості;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки;
- утвердження принципів загальнолюдської моралі на основі відновлення історичної пам'яті;
- формування творчої працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря;
- збагачення народними традиціями, звичаями;
- виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності і культури розумової праці;
- забезпечення високої художньо-естетичної культури, фізичного розвитку учнів, охорони та зміцнення здоров'я;
- формування екологічної культури учнів, гармонії їх відносин з природою;
- посилення уваги на виховання репродуктивного здоров'я;
- створення умов для творчого розвитку природних обдарувань учнів, залучення їх до різноманітної діяльності за інтересами, допомоги у знаходженні справи до душі;

- посилення уваги до питань морально-етичного виховання, створення системи успішної профілактики відхилень у поведінці учнів;
- підпорядкування змісту, форм і методів роботи визнанню особистості дитини як найвищої соціальної цінності;
- створення умов для соціального захисту дітей, особливо дітей-сиріт та дітей, що залишились без батьківського піклування;
- зміцнення служби соціальної та психолого-педагогічної допомоги дітям, батькам, сім'ям;
- організацію педагогічно доцільної системи учнівського самоврядування, колективне планування діяльності вихователів та учнівського самоврядування (Шкільний парламент);
- доцільне використання можливості позашкільних навчально-виховних закладів для організації позакласної та позашкільної виховної роботи закладу.

Педагогічний та учнівський колективи школи, реалізуючи задачі виховання, в основу своєї співпраці поклали ідеї видатних педагогів та тифлопедагогів ХХ століття (А.Макаренко, К.Лейко, Л.Виготський, І.Соколянський) про єдиний педагогічний колектив, який об'єднаний загальною метою діяльності.

Учнівське самоврядування в закладі має на меті залучати учнів до різнобічної глибокозмістовної діяльності. Важливий принцип діяльності учнівського самоврядування: «Самостійно вирішили - самостійно зробили - самостійно відповідаємо». У діяльності учнівського самоврядування Шкільного парламенту виділяються основні напрями: організаторські, комунікативні, компенсаторні, моделюючі, прогностичні тощо. Ці види діяльності тісно пов'язані між собою.

Органи учнівського самоврядування школи Шкільний парламент, тісно співпрацюють з адміністрацією та педагогічним колективом школи. Учасники Шкільного парламенту постійно контролюють чергування учнівських груп по закладу, організовують шефську роботу в молодших групах, допомагають в

роботі шкільної Ради з питань харчування, відслідковують поведінку дітей на перервах, провадять роботу з пропаганди здорового способу життя. Активно співпрацюють при проведенні загальношкільних акцій для школярів молодшої та основної школи: «Живи, книго», «У країні дорожніх знаків», предметних тижнів, допомагають в підготовці та проведенні загальношкільних свят, екскурсій, виїзних концертів.

Метою роботи навчального закладу є реалізація науково-методичної проблеми: «Забезпечення цілісності особистісно зорієнтованого освітнього процесу дітей із порушеннями зору від дошкільного віку до професійного вибору та їх адаптація в системі соціальних відносин». Протягом декількох років педагогічний колектив працює над психолого-педагогічним проектуванням соціалізації особистості з порушеннями зору. Колектив школи постійно провадить та бере участь у міжнародних, всеукраїнських семінарах та тренінгах.

У закладі працює психологічна служба завдання якої полягає в психологічній підтримці учнів, батьків, педагогів. Постійно проводяться семінари-тренінги, анкетування учнів та батьків, тестування учнів, консультування учнів з метою виявлення талановитих дітей, та професійної орієнтації. З метою активної підготовки незрячих школярів початкової школи до самостійного життя, вироблення комунікативних навичок провадяться тренінги з казкотерапії, психологічні тренінги, уроки азбуки етики.

Школа постійно співпрацює з міжнародними, всеукраїнськими та міськими благодійними фондами та волонтерськими організаціями. За ініціативою фондів та волонтерів провадяться семінари, тренінги зустрічі щодо питань соціалізації учнів, комунікації та гендерного виховання. Кваліфіковані лікарі-спеціалісти, психологи, сексологи, соціологи міста працюють з дітьми школи. Завдяки такій співпраці в закладі з 2007 року працює проект «Школа адаптації». Метою проекту є соціалізація дітей з порушеннями зору у сучасне суспільство.

Актуальною в умовах школи постає проблема правового виховання у зв'язку з реалізацією положень державних програм щодо правового виховання учнів. В рамках реалізації цих програм діє проект «Шкільний офіцер поліції» разом з Управлінням патрульної поліції в м. Харкові. Зустрічі з юристами, які є випускниками школи.

Заклад продовжує роботу з виховання дітей на звичаях та історії закладу. З 1987 року при школі працює музей історії школи, який є освітньо-виховним центром для учнів закладу. Через систему музейних занять і проектів діти знайомляться з історією школи, міста, країни. На базі музею реалізуються проекти міжнародного, всеукраїнського та місцевого рівнів. Ці проекти спрямовані на адаптацію музейного простору для дітей з порушеннями зору.

Кожного року в школі провадиться загальношкільна творча справа «Особистість та подія року», яка включає в себе номінації: ерудит, творча обдарованість, спортивна надія, золотий голос, лідер шкільного самоврядування. Учні які стають переможцями в номінації нагороджуються різними замочувальними призами.

Кожна вікова група учнів має свою конкретну творчу справу, відповідає за проведення того чи іншого свята, та працює в рамках загальношкільної операції «Турбота», яка має на меті підтримку ветеранів закладу.

При закладі з 1991 року працює філія дитячої музичної школи ім.М.Коляди №13. Це єдиний в Україні учбовий заклад, який займається музичною освітою дітей з порушеннями зору. Творчі колективи закладу беруть активну участь у міжнародних, всеукраїнських, обласних та міських фестивалях творчості, де посідають призові місця.

У закладі працює дві спортивних школи. Вихованці цих шкіл стали переможцями багатьох спортивних змагань та членами параолімпійської команди.

У закладі працює 12 гуртків, 5 корекційно-розвивальних і корекційно-естетичних груп, робота яких спрямована на розвиток творчих здібностей учнів закладу.

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження.

Таким чином, у комунальному закладі «Харківська спеціальна школа з імені В.Г. Короленка» Харківської обласної ради створена система виховної роботи, яка спрямована забезпечення повноцінного розвитку дитини з порушеннями зору. Метою виховної роботи є забезпечення цілісності процесу виховання дітей сліпих та зі зниженим зором у системі громадянського виховання, соціалізація та інтеграція особистості дитини в сучасне суспільство. Тому робота педагогічного колективу і спрямована на реалізацію цих завдань.

Список використаних джерел:

1. План роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради на 2020/2021 навчальний рік // Харків 2020 – 149 с.
2. План роботи комунального закладу «Харківська спеціальна школа ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради на 2019/2020 навчальний рік // Харків, 2019 – 156 с.
3. План роботи комунального закладу «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради на 2018/2019 навчальний рік // Харків, 2018 – 180 с.
4. План роботи комунального закладу «Харківський спеціальний навчально-виховний комплекс ім. В.Г. Короленка» Харківської обласної ради на 2017/2018 навчальний рік // Харків, 2017
5. Орлов А.В., Петрикiна А.С., Соколенко О.М., Кубанська Н.В. Десяте відчуття або від відчуття співчуття до співпраці. Науково-популярне видання Харків 2016 – 88 с.
6. Орлов А.В. Музей історії закладу як напрям освітньо-виховної роботи у спеціальному навчальному закладі для дітей з вадами зору (з досвіду роботи)» //International scientific conference Modernization of educational system: world trends and national peculiarities February 23rd, 2018 Kaunas, Lithuania, 2018
7. Орлов А.В. Від музею в школі – до школи-музею (з досвіду роботи музею історії НВК імені В. Г. Короленка)// «Двадцять другі Сумцовські читання» //

Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Музей у глобальному світі: інновації та збереження традицій», присвяченої 25-річчю Незалежності України 18 квітня 2016 р. Харків 2016

8. Петрикiна А.С. Безбар'єрний шкiльний музей як особливий освiтний простiр для учнiв з порушеннями зору: форми, методи та реалiзацiя // Матерiали Всеукраїнської науково-практичної конференції «психолого-педагогiчні стратегiї безбар'єрного освiтнього середовища для дiтей з порушеннями зору», м. Київ, 12 березки 2019 року

9. Соколенко О.М., Петрикiна А.С. Учасницькi практики: досвiд шкiльного музею // Збiрник тез доповiдей «Освiта дiтей з особливими потребами: вiд iнституалiзацiї до iнклюзiї», Вiнниця 2016.

Примаченко О.А.

ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОГО КОМПОНЕНТА МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

В статті розглядаються особливості фонетико-фонематичного компонента мовленнєвої діяльності дітей з інтелектуальними порушеннями. Аналіз результатів дослідження показує, що дітям з інтелектуальними порушеннями притаманні вторинні парціальні порушення фонематичного сприймання, зумовлені порушенням процесу фонематичного аналізу й синтезу, в основу яких покладенні психічні процеси, рівень їх розвитку не відповідає показникам норми.

Ключові слова: діти з легкими інтелектуальними порушеннями, розвиток мовлення, фонетико-фонематичний компонент мовленнєвої діяльності.

Постановка проблеми. Проблема розвитку мовлення завжди привертала увагу вчених-лінгвістів, логопедів, методистів і вчителів-практиків. Адже розвиток мовлення – це одночасно розвиток особистості людини, її духовних здібностей, як-от: інтелекту, мислення, моральних якостей тощо.